

STICHTING
MATHEMATISCH CENTRUM
2e BOERHAAVESTRAAT 49
AMSTERDAM

ZW 1955-010

Fouten ontdekkende coderingen

J. Verhoeff

1955

Fouten ontdekkende coderingen.

§ 0. Inleiding

Bij telefoonnummers en bij girasnummers e.d. kan het nuttig zijn om bepaalde nummers niet uit te reiken en verkeerde aansluitingen, die ontstaan door fouten in het reproduceren van de nummers, te voorkomen. Veel voorkomende fouten zijn: 1e. fout in één cijfer, 2e. verwisseling van twee opeenvolgende cijfers, 3e. in het 10-talig stelsel vervangen van III door IX door de fonetische verwantschap van dertig en dertien (thirty and thirteen e.d.).

De fouten onder 1e en 2e zullen we elementaire fouten noemen en twee getallen verwant als ze in elkaar overgaan door zo'n fout. Gesocht wordt dus naar een verzameling getallen met een vast aantal welke geen twee verwante getallen bevat. Men zou dit bereiken door aan elk getal $[a_1, \dots, a_k]$ van k cijfers een $k+1$ ste (sluutel) toe te voegen, dusdanig dat noch twee getallen die slechts in één cijfer verschillen dezelfde sleutel krijgen noch twee getallen die slechts daarin verschillen dat twee opeenvolgende cijfers verwisseld zijn. Er moet natuurlijk op gelet worden dat er ook gevaar bestaat dat de sleutel met het laatste cijfer verwisseld zou kunnen worden, zodat het vereist is dat als $[a_1, \dots, a_{k-1}, a_k]$ de sleutel a_{k+1} heeft, het getal $[a_1, \dots, a_{k-1}, a_{k-1}, a_k]$ \neq niet de sleutel a_{k+1} krijgt. Een codering die hieraan voldoet zullen we foutenontdekkend noemen. Alleen voor het grondtal 2 bestaat een dergelijke codering naar zal blijken niet.

Het is duidelijk dat dit een maximale verzameling van de boven genoemde aard geeft. Verder bereikt men door de genoemde methode dat reeds bestaande nummers door verlenging tot een "beveiligd" systeem kan worden uitgebreid.

In principe zijn er verschillen methoden ter bepaling van de sleutel. Men zou bv. de sleutel rechtstreeks uit alle a_i 's kunnen trachten te bepalen, $a_{k+1} = f(a_1, \dots, a_k)$, dit wordt gedaan in § 1 voor talstelsels met oneven grondtal n en in § 5 voor $n \equiv 2 \pmod{4}$. Ook kan men a_{k+1} recurrent bepalen (zie volgt: $a_i = f_i(a_{i-1}, a_i)$ ($i=1, \dots, k$) waarbij a_1 willekeurig vast gekozen wordt. Het getal a_k is dan de gesochte sleutel a_{k+1} . Men kan eerst proberen alle f_i 's gelijk te nemen, dit wordt gedaan in § 1 voor oneven n en in § 2 voor $n=4$ en $n=8$. Voldoende voorwaarden voor de functie f worden aangegeven. In § 3 wordt bewezen dat men voor $n=6$ niet met één functie kan volstaan.

De aanleiding van dit rapport was de vraag of er voor $n=10$ zo'n functie kon worden aangegeven. Vermeedelijk bestaat deze echter niet in de gevallen dat $n \equiv 2 \pmod{4}$. Wel lukt dit met twee verschillende functies g en f , waarbij $f_1 = f$ als 1 even en $f_2 = g$ als 1 oneven is. (§ 4). Tot slot wordt in § 6 een methode gegeven om uit fouten ontdekkende coderingen voor grondtal n^2 er een voor het grondtal $n \cdot n'$ af te leiden. Met deze productstelling en de methode voor $n \equiv 2 \pmod{4}$ en die voor 4 en 8 is dus een constructie aangegeven voor elke n .

§ 1. Talstelsel met oneven grondtal n .

In het geval van het n -talig stelsel met oneven n kan men voor de sleutel nemen: $a_{k+1} = \sum_{i=1}^k (-1)^{i-1} a_i$ ($0 < a_{k+1} < n$). De sleutel verandert kennelijk als één cijfer wordt veranderd. Als a_{i+1} wordt verwisseld neemt de sleutel toe met $\pm(2a_i - 2a_{i+1}) \neq 0$ (als i even is. No. is echter even- (zie pag. 2)

tiaal dat de a_k de factor 1 krijgt. Voor $k=2$ dus $a_2 = a_1$, en niet $a_1 = a_2$, daar in het tweede geval $a_1 a_2$ de sleutel a_2 krijgt en dus verwisseling van de sleutel met het laatste cijfer niet wordt be-merkt. Deze methode is echter voor even n onbruikbaar.
 Definieren we de functie $a \times b$ als $a \times b = b - a \pmod{n}$ en $0 < a \times b < n$ dan geldt blijkaar $a_{k+1} = (((a_1 \times a_2) \dots) \times a_{k-1}) \times a_k$

§ 2. Grondtal 4 of 8.

Het ligt voor de hand om te proberen voor even n ook zo'n functie te vinden. Deze is bruikbaar als zij voldoet aan:

- I. $a \times b \neq a \times c$. II. $b \times a \neq c \times a$. en III. $(a \times b) \times c \neq (a \times c) \times b$. (en ev. IV. $b \times c \neq c \times b$), mits $c \neq b \pmod{n}$.

Dit is gemakkelijk te verifiëren. IV is niet noodzakelijk, daar we aan elk getal eerst eenzelfde willekeurige a_0 kunnen laten vooraf-gaan, dus $a_{k+1} = a_k \times ((a_0 \times a_1) \times a_2) \times \dots \times a_{k-1} \times a_k$.

Beveiliging tegen verwisseling van de sleutel met het laatste cijfer geeft nog als eis: V. als $a \times b = c$ dan $a \times c \neq b$.

Voor $n=4$ geeft de functie gedefinieerd door de volgende tabel een voorbeeld. (Voldoet aan I-V).

*	1	2	3	0
1	1	3	0	2
2	0	2	1	3
3	2	0	3	1
0	3	1	2	0

en voor $n=8$

*	1	2	3	4	5	6	7	8
1	1	5	4	5	7	2	6	3
2	8	1	5	4	2	7	3	6
3	7	2	6	3	1	8	4	5
4	2	7	3	6	8	1	5	4
5	4	5	1	8	6	3	7	2
6	5	4	8	1	3	6	2	7
7	6	3	7	2	4	5	1	8
8	3	6	2	7	5	4	8	1

Zij voldoet aan I,II,III,V.

§ 3. Grondtal $n \equiv 2 \pmod{4}$

Voor $n=2$ is de foutenontdekkende codering onmogelijk door 00,10 en 01 uit elkaar kunnen ontstaan door een "elementaire" fout, terwijl voor de codering alleen 0 en 1 beschikbaar zijn.

Voor $n=6$ bestaat er geen functie die aan I,II en III voldoet.

Bewijs: Laat R_y de permutatie zijn die x overvoert in $x \times y$.

Dit is krachtens II inderdaad een permutatie van de cijfers 0,1,2,3,4,5. De eis I luidt: $R_y x \neq R_z x$ voor alle x , en III

$R_z(R_y x) \neq R_y(R_z x)$ voor alle x , of wel

$R_z(R_y x) \neq R_y(R_z x)$ voor alle x , of wel

$(R_y^{-1} R_z R_y)x \neq R_z x$ (alle x).

We zullen nu laten zien dat er geen 6 van zulke permutaties bestaan.

Wegens I moet in één of andere R_y de 1-cycle (x) voorkomen.

Geen enkele R_y mag twee één-cycles bevatten. Stel nl. $R_y = (x)(y)R_z$.

Wegens I is er een R_u met $R_u x = y$ (uiteraard $u \neq x$) en

$R_z^{-1} R_u R_z x = y = R_u x$, wat in tegenspraak is met III.

Neem de permutatie die x invariant laat R_y .

Als een permutatie voorkomt met de structuur $(...)(...)(.)$ dan

mogen we aannemen dat dit $R_y(1\ 2)(3\ 4\ 5)(0)$ is.

Voor R_{2j} kent dan volgens I en III de slechts in aanmerking

(1 0) (2 4 3)(5)	(1 3 0 4 2)(5)	
(2 0) (1 4 3)(5)	en (1 4 3 2 0)(5)	en voor R_{2j}
	(1 0 2 4 3)(5)	
(1 0)(2 3 5)(4)	(1 5 0 3 2)(4)	
(2 0)(1 3 5)(4)	(1 3 5 2 0)(4)	
	(1 0 2 3 5)(4)	

Volgens I en $R_{2j}^{-1} R_{2j} R_{2k} \neq R_{2k}$ zijn alle combinaties onmogelijk.

Berhalve moeten alle permutaties de structuur (.....)(.) hebben. Stel $R_{2j} = (1 2 3 4 5)(0)$. Volgens I hebben we voor R_{2j} dan de mogelijkheden (1 3 2 0 4)(5), (1 3 2 4 0)(5), (1 3 0 2 4)(5), (1 3 0 4 2)(5), (1 4 2 0 3)(5), (1 4 0 3 2)(5), (1 4 3 2 0)(5), (1 4 3 0 2)(5), (1 0 2 4 3)(5), (1 0 3 2 4)(5), (1 0 3 4 2)(5), (1 0 4 3 2)(5).

Volgens $R_{2j}^{-1} R_{2j} R_{2k} \neq R_{2k}$ vervallen de onderstreepten.

Voor R_{2j} komen in aanmerking (5 2 1 0 3)(4), (5 2 0 3 1)(4), (5 3 2 0 1)(4), (5 0 1 3 2)(4), (5 0 2 1 3)(4) en (5 0 3 2 1)(4). (de permutatie (1 5 4 3 2) toepassen op de mogelijkheden voor R_{2j}).

Mogelijk blijft (1 3 0 4 2)(5) en (5 0 2 3 1)(4) of (1 0 3 2 4)(5), (5 0 2 3 1)(4), of (1 0 3 4 2)(5), (5 3 2 0 1)(4), of (5)(1 0 3 4 2) en (5 0 1 3 2)(4).

In geen van deze gevallen is echter een R_{2j} die aan I en III voldoet te vinden. Het vermoeden ligt voor de hand dat, in analogie met de Grieks-Latijnse vierkanten, voor $n \equiv 2 \pmod{4}$ een dergelijke functie niet bestaat.

Heeft men een functietabel gevonden met permutaties $R_0 \dots R_{n-1}$, dan vermt de tabel met permutaties $R_0^{-1} \dots R_{n-1}^{-1}$ ook een dergelijke functie.

In al de gevonden gevallen vormen deze beide tabellen, als ze verschillend zijn, orthogonale Latijnse vierkanten, wat ook op een verband tussen beide problemen kan wijzen.

§ 4. $n = 2n$ en n oneven.

Het volgende dat geprobeerd kan worden is het vinden van twee functies $*_0$ en $*_1$, zodat

$$a_{k+1} = (((a_1^*) \dots)_0^* a_{n-2}^*)^* a_{n-1}^*)^* a_k \text{ een geschikte sleutel is.}$$

Dit lukt inderdaad voor $n = 2m$, met $m \equiv 1 \pmod{2}$. Het \mathcal{H}_1 (ruim) voldoende dat geldt:

- I. $a *_{\epsilon} b \neq a *_{\epsilon} c$. II. $b *_{\epsilon} a \neq c *_{\epsilon} a$.
- III. $(a *_{\epsilon} b) *_{1-\epsilon} c \neq (a *_{\epsilon} c) *_{1-\epsilon} b$. IV. $b *_{\epsilon} c \neq c *_{\epsilon} b$.
- V. als $a *_{\epsilon} b = c$ dan $a *_{\epsilon} c \neq b$ voor $b \neq c$ en $\epsilon = 0$ of 1 .

Definitie. De cijfers $1, \dots, n$ in twee klassen A_0 en A_1 elk van n cijfers, die beide een volledig reststelsel mod n vormen. Met a_α ($\alpha = 0$ of 1) duiden we dat cijfer uit de klasse A_α aan dat met n congruent a is. Met de Griekse letters rekenen we mod n , dus $\alpha + \beta = 0$ als $\alpha = \beta$ en $\alpha + \beta = 1$ als $\alpha \neq \beta$.

I $a_\alpha *_\epsilon b_\beta = (-a(-1)^{\alpha+\epsilon})^{a+\epsilon\beta} + b(-1)^{\beta+\epsilon\alpha} = (-1)^{\alpha\beta} - (-1)^{\beta\alpha} = (-1)^{\alpha+\beta}$
II volgen hieruit dat bij vaste a_α (resp. b_β) de functie tot b_β (resp. a_α) alle n cijfers doorloopt.

III geeft $(a_\alpha *_\epsilon b_\beta) *_{1-\epsilon} c_\gamma = (-a(-1)^{\alpha+\epsilon\beta} + b(-1)^{\beta+\epsilon\alpha})(1-\epsilon)^\gamma + (-1)^\alpha (-1)^\beta (-1)^{\alpha+\beta+\epsilon\gamma} + c(-1)^{\epsilon(\alpha+\beta)} + (-1)^{\alpha+\beta} - (-1)^\gamma$
 en $(a_\alpha *_\epsilon c_\gamma) *_{1-\epsilon} b_\beta = (-a(-1)^{\alpha+\epsilon\gamma} + c(-1)^{\gamma+\epsilon\alpha}) + (-1)^\alpha (-1)^\gamma (-1)^{\alpha+\gamma+\epsilon\beta} + (-1)^{\alpha\gamma} - (-1)^{\gamma\alpha}$

Daar beide rechter leden tot $A_{\alpha+\beta+\gamma}$ behoren is het voldoende te laten zien dat ze met n incongruent zijn.

1°. $\beta = \gamma$ dan dus b/c . De van b en c onafhankelijke termen zijn nu gelijk (ontstaan door verwisseling van de gelijken β en γ dus er blijft $-b(-1)^{\alpha+\beta+\beta} + c(-1)^{\alpha+\beta+\beta} = -b(-1)^{\alpha+2\beta} + c(-1)^{\alpha+2\beta}$ of $2b(-1)^{\alpha+2\beta} \neq 2c(-1)^{\alpha+2\beta}$ dit is zo daar n oneven is en $b \neq c$.

2°. $\beta \neq \gamma$ dan $(-1)^{\beta+\gamma} = -1$ en de a, b , en c vallen weg, de rest is $-(-1)^{\beta+\gamma+\epsilon\beta} - (-1)^{\alpha+\beta+\gamma+\epsilon\beta} + (-1)^{\alpha+\beta} - (-1)^{\beta+\gamma+\epsilon\alpha} - (-1)^{\alpha+\beta+\gamma+\epsilon\alpha} + (-1)^{\alpha+\beta} + (-1)^{\beta+\gamma+\epsilon\beta}$
 $+ (-1)^{\alpha+\beta} - (-1)^{\beta+\gamma}$ of $(-1)^{\epsilon\beta} + (-1)^{\alpha+\beta+\epsilon\beta} - (-1)^{\alpha+\beta} - (-1)^{\beta+\gamma+\epsilon\alpha} + (-1)^{\alpha+\beta+\gamma+\epsilon\alpha} + (-1)^{\alpha+\beta} + (-1)^{\beta+\gamma+\epsilon\beta}$
 als $\epsilon = 0$ $1 + (-1)^{\alpha+\beta} - (-1)^{\alpha+\beta} - (-1)^{\beta+\gamma} \neq 1 + (-1)^{\alpha+\beta} + (-1)^{\alpha+\beta} + (-1)^{\beta+\gamma}$
 of $4(-1)^{\beta+\gamma} \neq 4(-1)^{\beta+\gamma}$ ~~Maakt~~
 en als $\epsilon = 1$ $(-1)^{\beta+\gamma} + (-1)^{\alpha+\beta} - (-1)^{\alpha+\beta} - (-1)^{\beta+\gamma} \neq (-1)^{\beta+\gamma} + (-1)^{\alpha+\beta} + (-1)^{\alpha+\beta} + (-1)^{\beta+\gamma}$

Ook IV laat zich direct verifiëren:

$b_\beta *_\epsilon c_\gamma = (-b(-1)^{\beta+\epsilon\gamma} + c(-1)^{\gamma+\epsilon\beta}) + (-1)^\beta - (-1)^\gamma \neq (-a(-1)^{\alpha+\epsilon\beta} + b(-1)^{\beta+\epsilon\alpha}) + (-1)^\alpha - (-1)^\gamma$
 $= b(-1)^{\beta+\epsilon\gamma} + (-1)^\beta - (-1)^\gamma \neq a(-1)^{\alpha+\epsilon\beta} + b(-1)^{\beta+\epsilon\alpha} + (-1)^\alpha - (-1)^\gamma$ daar
 $2b \neq 2c$ (mod n) als $\beta = \gamma$ en wegens $(-1)^\beta - (-1)^\gamma = \pm 2 \neq \pm 2 = (-1)^\beta - (-1)^\gamma$ als

\forall Als vervuld als uit $a_\alpha *_\epsilon (a_\alpha *_\epsilon b_\beta) = b_\beta$ volgt dat $a_\alpha *_\epsilon b_\beta = b_\beta$
 $-a(-1)^{\alpha+\epsilon\beta} + (-a(-1)^{\alpha+\epsilon\beta} + b(-1)^{\beta+\epsilon\alpha}) + (-1)^\alpha - (-1)^\beta = (-1)^\beta - (-1)^\beta + (-1)^{\alpha+\beta}$
 $+ (-1)^\alpha - (-1)^{\alpha+\beta} = b_\beta$

geeft $-a(-1)^{\epsilon(\alpha+\beta)} (1 + (-1)^\alpha) + (-1)^{\epsilon\alpha} - (-1)^{\beta+\epsilon\beta} + (-1)^\alpha - (-1)^{\alpha+\beta} \equiv 0$ (mod n).

Dit kan niet als $\alpha = 1$ en dan $\alpha = 0$, dit moet $-2a(-1)^{\epsilon\beta} \equiv 2((-1)^\beta - 1)$ of $a = (-1)^\beta - (-1)^{\beta+\epsilon\beta}$ zijn.

Maar $((-1)^{\epsilon/\beta} - (-1)^{(\epsilon/\beta)})_{\beta} + b_{\beta} = (-1)^{\epsilon/\beta} - (-1)^{(\epsilon/\beta)}(-1)^{\epsilon/\beta} + b_{\beta}$
 $+ b_{\beta} + (-1)^0 \sum (-1)^{\beta} = (-1 + (-1)^{\beta} + b_{\beta} + 1 - (-1)^{\beta})_{\beta} = b_{\beta}$
 Men kan voor de restten $(-1)^{\alpha} - (-1)^{\beta}$ in $a_{\alpha} + b_{\beta}$ ook andere functies van α, β en ϵ kiezen.

Voor $n = 3$ krijgen we bv. als $A_0 = \{1, 2, 3\}$ en $A_1 = \{4, 5, 0\}$

*	1	2	3	4	5	0
1	3	1	2	5	0	4
2	2	3	1	4	5	0
3	1	2	3	0	4	5
4	0	5	4	1	3	2
5	4	0	5	2	1	3
0	5	4	0	3	2	1

*	1	2	3	4	5	0
1	3	1	2	5	0	4
2	2	3	1	0	4	5
3	1	2	3	4	5	0
4	0	4	5	3	1	2
5	4	5	0	2	3	1
0	5	0	4	1	2	3

Voor $n = 10$ kiezen we A_0 en A_1 s6 dat 0 en 1 in een verschillende klasse komen. Daar de klasse index van de sleutel mod 2 gelijk is aan de som van de klasse indices van de cijfers, is het direct duidelijk dat, wanneer men a_0 verandert in $1a$ (bv. 30 in 13), de sleutel verandert daar zelfs zijn klasse dat doet.

Kies bv. $A_0 = (0, 2, 4, 6, 8)$ en $A_1 = (1, 3, 5, 7, 9)$.

5. $n = 2n$ en n oneven. (2^0 methode)

We kunnen echter ook rechtstreeks uit $a_1 \dots a_k$ geschikte sleutel a_{k+1} bepalen. Doel als boven de cijfers a_i/ϵ_i in twee klassen in, A_0 en A_1 , beide een volledig reststelsel (mod n) en a_i/ϵ_i is de representant van a_i (mod n) uit de klasse A .

Stel de cijfers van een gegeven getal $a_1 (\epsilon_1)$ dan is als sleutel bruikbaar $a_{k+1} (\epsilon_{k+1})$ met $a_{k+1} = (a_k - a_{k-1})(-1)^{k-1} + (a_{k-2} - a_{k-3})(-1)^{k-2} + \dots + (a_2 - a_1)(-1)^1 + \sum_{i=1}^k (-1)^{\sigma_i}$

als k even is, anders gaat men door tot $(a_1 - a_0)(-1)^0$ met $a_0 = \sigma_0 = 0$ waarbij $\sigma_i = \sum_{j=1}^i \epsilon_j$. De klasse ϵ_{k+1} wordt bepaald uit $\epsilon_{k+1} \equiv \frac{1}{k} \pmod{2}$.

In formule $a_{k+1} = \sum_{i=0}^{k-1} (a_{k-2i} - a_{k-2i-1})(-1)^{k-2i-1} + \sum_{i=1}^k (-1)^{\sigma_i}$ met $a_0 = 0 = \sigma_0$

Bij verandering van een cijfer verandert of de klasse of de representant. Verwisseling van a_i en a_{i+1} heeft geen invloed op de klasse, zij moet dus de bovenstaande uitdrukking (mod n) veranderen. Het verschil bedraagt $\pm 2(a_i - a_{i+1})$ als $\epsilon_i = \epsilon_{i+1}$ en ± 2 als $\epsilon_i \neq \epsilon_{i+1}$. In het eerste geval is echter $(a_i - a_{i+1}) \not\equiv 0 \pmod{n}$, dus daar n oneven is is het verschil in beide gevallen $\not\equiv 0 \pmod{n}$.

Als $[a_1 \dots a_k]$ de sleutel a_{k+1} heeft en $[a_1 \dots a_{k-1}; a_{k+1}]$ de sleutel a_k^j dan geldt $a_k^j \neq a_k$. Daar a_k en a_k^j in dezelfde klasse zitten moet dus gelden $a_k \not\equiv a_k^j \pmod{n}$. Stel $a_{k+1} = s + a_k(-1)^{\sigma_{k+1}} + (-1)^{\sigma_k}$.

